

LENGYEL BEATRIX – KEDVES GYULA

Az Országgyűlési Múzeum egykor és ma

Az 1922-ben nemzetgyűlési határozattal megalapított Országgyűlési Múzeumról, amelyet 1949-ben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa rendelettel szüntetett meg, gyűjteményeit a Magyar Nemzeti Múzeum kezelésébe adva, eddig két nagyobb tanulmány jelent meg.¹ Írásunk az Országgyűlési Múzeum 2015-ben történt újra megnyitása kapcsán foglalkozik a közgyűjteménnyel.

Az a tény, hogy 1922-ben a parlamenti múzeumot politikai-ideológiai döntés alapján hozták létre, nagyon sok tekintetben meghatározta feladatait, lehetőségeit a gyűjtés, a különféle módon szerzeményezett anyagok bemutatása, kiállítása terén. Az alapítók a magyar politikatörténet egy szeletének – a magyar alkotmányosság történetének – adott nézőpontból történő megjelenítésére, bemutatására vállalkoztak az adott politikai légkörben. A múzeum létesítésének célja „alkotmányos életünk, parlamenti önkormányzatunk történetének szemléltető emlékekben és ereklyékben való megörökítése volt”.² A döntés a Magyarország számára kedvezőtlen külpolitikai helyzetben ésszerű volt: megerősíteni s ebből az irányból is történeti bázist adni a Trianon által megtépzott nemzeti öntudatnak, az országba érkező diplomaták számára pedig könnyen elérhető helyen, megtekinthető módon bemutatni azt, hogy Magyarország történelme folyamán mindvégig az európai nagy államokkal párhuzamos módon fejlődött, egy évezredes múltjára büszke nemzet önálló országa volt és maradt a közelmúlt területi-politikai változásait követően is. A politikai vezetés által kitérített, alapvetően revíziós célokat szolgáló tematika³ azonban muzeológiai eszközökkel nehezen volt megjeleníthető, mert jobbára papíralapú, olvasásra szánt iratokból, nyomtatványokból kellett építkezni.

Ez a probléma – bár más adottságok közepette – felmerült a közgyűjtemény újra életrehívásának első lépéseként megrendezett kiállításnál is. Ebben a rendezők nem a történelemformáló személyiségek egymás mellé helyezésével, hanem egy folyamat bemutatásával kívánták megragadni a látogatók figyelmét. A magyar parlamentarizmus gyökereit, kialakulását és fejlődését, továbbá a törvényhozás meghatározó eseményeit bemutató kiállítás „építőkövei” azonban döntően ugyanazok voltak, mint az elődintézményé. Ez a folyamat valóban nehezen jeleníthető meg, különösen egy olyan új gyűjtemény esetében, amely egykor és újjáalakulásakor is szembesült azzal a ténnyel, hogy számos, a témára vonatkozó

¹ Lengyel Beatrix: *Az Országgyűlési Múzeum (1923–1949)*. Folia Historica, 14. évf. (1989.) 109–154.; Szécsényi András: *Az Országgyűlési Múzeum (1923–1949)*. Történeti Muzeológiai Szemle, 10. évf. (2010.) 65–79.

² Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL), K 816/7. Felhívás a magyar társadalomhoz. Scitovszky Béla, Budapest, 1925. március 3.

³ Lásd például: Képviselőházi napló 1929. 69. Zsitvay Tibor beszéde. Szécsényi: *Az Országgyűlési Múzeum*, 67.

tárgyat, dokumentumot nem szerezhettek meg, hiszen azokat már más kiemelt országos gyűjtemények őrizték-őrzik. Időközben a befogadó közeg is hatalmasat változott, s nem csak politikai értelemben. Míg a 20. század első felének embere hajlandó volt információt befogadni a papíralapú dokumentumokkal teli, csendes, elmélkedésre készítő múzeumi termekben is, addig a 21. század fiatalja már a digitális effektektől zsúfolt, fantáziadús, rendkívül látványos virtuális világ vonzásában élve nehezen fogadja el a hagyományos múzeumi világot. A szakmai munkát ezen meghatározó pontok mentén kellett megkezdenie mindkét időszakban a múzeumi munkatársaknak.

Gyűjtemények, gyűjtemény gyarapítás

Az Országgyűlési Múzeum megalapítását 1922-ben a Nemzeti Múzeum által átadott több száz Deák-tárgy tette lehetővé. Az éveken át tartó szervező munkát követően megnyílt első kiállításra tíz évvel később így emlékeztek: „Akkoriban a parlamenti múzeum lényegében Deák Ferencnek a Nemzeti Múzeumból átszállított szobájából és rendszertelen grafikai és éremanyagból állott.”⁴ Dömötör István 1933-ban a *Magyar Művészet*ben így mutatta be a gyűjteményt: „Tizenhét kisebb-nagyobb termet tölt be a múzeum. Üveg alatt és a falakon: okiratok, híres régi és újabb országgyűlések határozatai, törvénycikkek, királyi kézírások, államférfiak levelei, képek, szobrok, litográfiák, rajzok, érmek, bútorok, nyomtatványok és egyebek. Az anyag természetesen a történelmi sorrend szerint alakul az egymásra következő szobákban, s ott kezd hirtelen megnőni, amikor a múlt század első feléhez, a reformkor-szakhöz jut el: ettől visszafelé számítva, csak három kisebb teremre való jutott a korábbi emlékekből.”⁵ A rendszertelen anyagból tehát időközben nagyobb gyűjtemény fejlődött.⁶ A felsorolásban szereplő 14 féle gyűjteményi tárgytípus közül 10 kétdimenziós papíralapú műtárgy. Első pillantásra azt gondolhatnánk, hogy egy végtelenül unalmas, papírszagú gyűjteményről szól a beszámoló, amit a cikk következő sorai csak megerősíteni látszanak. Az első termek fő érdekességeként Werbőczy *Tripartitumát*, Apafi Mihály naplóját, a *Pragmatica sanctio-t* – természetesen csak a másolatát – sorolja fel a szerző. Ezek olyan jelentős történelmi dokumentumok, amelyeket csak tisztelettel szemlélhet a múzeumlátogató, de vitrinben lévén nem tudja őket elolvasni. Így a korról, amelyben keletkeztek, az emberekről, akikhez kötődtek a kiállításon nem sok új tudást szerezhet a látogató. Mesélhet róla, megőrizheti emlékként, hogy látta – szerencsés esetben – az eredeti, egykorú példányt.

A Dömötör István által leírt múzeum azonban mégsem volt unalmas, hiszen állandó kiállítása számos látogatót vonzott, s időszaki tárlatai is nagy érdeklődésnek örvendtek. S ez nem csak azért volt így, mert a közönség ingyen tekinthette meg azokat, ami kétségtelenül fontos szempontnak számított. A múzeum a szokásokhoz képest gyakran rendezett különféle időszaki kiállításokkal – mai szóval élve – interaktív, élő gyűjteményként működött a maga korában. S éppen akkor, amikor a többi múzeum inkább a tudás templomaként jelent meg a látogatók számára. Olyan folyton változó, gyarapodó ereklyetár volt, amelynek az ideológiai megfontolások alapján „alkotmányos életünk, parlamenti önkormányzatunk történetének szemléltető emlékekben és ereklyékben való megőrkötése” volt a célja.⁷ Ere-

⁴ Pesti Hírlap, 1938. október 4.

⁵ Dömötör István: *Az Országgyűlési Múzeum*. Magyar Művészet, IX. évf. (1933.) 7. sz. 194.

⁶ 1932 végén már több mint 7600 tételt rögzítettek a múzeum leltárkönyvébe. Magyar Nemzeti Múzeum, Központi Adattár, Országgyűlési Múzeum leltárkönyvei, 2.

⁷ MNL OL K 816/7. Felhívás a magyar társadalomhoz.

lyéket gyűjtöttek, mert „a nagyok emléke ráveti fényét minden kis tárgyra, ami életükkel és egyéniségükkel összeköttetésbe hozható...”⁸ A történelmi-társadalmi folyamatok bemutatása helyett tehát inkább a kiemelt személyek népszerűsítésére, alakjuk idealizálására vállalkozott a múzeum. Másfelől viszont a szerzeményezés új útjainak megtalálásával és a bemutatás új gyakorlatával az ereklyéket és a nyomtatott, kéziratos dokumentumokat „megmozgatta”. Az akkoriban műtárgynak nem tekintett forrástípusokat, a fényképet, a filmet a múzeumi világ mindennapi részévé tette. Fogalmazhatunk úgy is, hogy a munkatársak megtalálták azokat a szakmailag lehetséges és korszerű módokat, amelyeket az adott helyen és időszakban alkalmazni lehetett. Erről tanúskodnak az időszaki kiállítások installációi, ahol bátran alkalmazták a modern, fiatalos grafikai elemeket. A sorból kiemelkedik a *20 év politikai története* című időszaki kiállítás meghatározó látványeleme, amelyen az óriási óra grafika nem egyszerűen csak ötletesen jelezte a bemutatott korszak időhatárait, de a félrebillent címerrészlet felé meredő szuronyerdővel kombinálva mélyebb tartalmat is hordozott, s meglepő látványvilágával azonnal kíváncsiságot keltett. Sok esetben a témaválasztás már magában biztosította a nagy érdeklődést, ami a kor történelmi témákkal foglalkozó múzeumi gyakorlatában nemcsak újszerűnek, hanem kifejezetten szokatlannak és merésznek is számított. Ilyen volt például *A magyar politikai karikatúrák 100 éve* (hasonló tematikájú időszaki kiállítással készül most az újonnan létrehozott Országgyűlési Múzeum is egyik első időszaki kiállításaként), de *A választójog története és az Alkotmánytörténeti kiállítás* című tárlatok is újszerűségüknek köszönhették népszerűségüket. Ugyanakkor a hagyományos múzeumi követelményeknek megfelelő témákat is bemutatottak, mint a *Kossuth Lajos emlékkiállítás* és a *Széchenyi István a magyar országgyűlésben* című tárlatok.

A régi gyűjtemény munkatársai a szerzeményezés során természetesen megpróbálták élni azzal a helyzeti előnnyel, hogy a képviselőház elnökének támogatását élvezve megszerzzenek más gyűjteményektől tárgyakat, de nem ez volt a jellemző.⁹ Ereklyetárgyakat elsősorban vásároltak, s ajándékba is számosat kaptak. „Egyenest meglepő, hogy annak a témakörnek, amelyet a múzeum felőlel, ennyi darabja volt szétszórva, de a kegyelet által hosszú idő alatt megőrizve magánosok birtokában. Mert az anyag nagyrésze innen került elő, magántulajdonból és ajándékozás útján” – állapította meg Dömötör.¹⁰ Véleményünk szerint állítása azonban csak részben helytálló, alaposabb statisztikai kimutatás eddig nem támasztja ezt alá.¹¹ Tény, hogy több fontos irat, tárgy került így a gyűjteménybe, ám ezek mögött többnyire olyan mecénás állt, akit a múzeum keresett meg támogatásért, aki a múzeumnak vásárolt, majd formailag ajándékozott. Az egyik legkiemelkedőbb mecénás az 1861-ben balassagyarmati zsidó családban Weiss Gábor néven született, s az 1890-es években az Egyesült Államokba emigrált műgyűjtő, könyvkiadó Gabriel Wells volt. Az ő neve többször is előfordul az iratokban, leltárkönyvben, számos esetben vásárolt és ajándékozott

⁸ MNL OL K 816/7. Felhívás a magyar társadalomhoz.

⁹ Hollós Bálint Hóman Bálinthoz írt levele. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár K 861/2.

¹⁰ Dömötör: *Az Országgyűlési Múzeum*, 194.

¹¹ Valóságban azt sem tudjuk pontosan, hogy a gyűjtemény hány darabból állt. 1949-ben több mint 17 ezer tételt tartalmaztak a leltárkönyvek. Azonban az egyes tételek nem feltétlenül jelentettek annyi darabot is. Ez nem csak az albumokban megőrzött fényképekre vonatkozik, ahol nyilvánvaló, hogy az egy tételként leltározott album esetleg többszáz felvételt tartalmazott. Sokszor felsorolás követi a leltári számot a tárgyleíró sorban. Néhány esetben a bekerülés körülménye sem egészen egyértelmű. Az 1936. és 1937. évi bejegyzéseket tekintettük át ilyen szempontból, s azt találtuk, hogy 1936-ban kb. kétszer annyi az ajándékozott tételek száma, mint a vásároltaké, míg 1937-ben az arány jelentősen megváltozik, a vételek többszörösen meghaladják az ajándékok számát.

a múzeumnak tárgyakat.¹² Dr. Siklóssy László gyűjtő, Budapest építéstörténetének kutatója, az Országgyűlés Gyorsirodájának munkatársa segítségével kerültek kapcsolatba vele. Többek között Wells vásárolta meg és ajándékozta az intézménynek „Deák huszonegy, 1833 és 1843 között sógorához, Oszterhueber Józsefhez írott levelét, közöttük a Magyarország feldarabolására vonatkozó jóslatot tartalmazó híres, ma már közismertnek számító, 1842. november 10–16. között papírra vetett levelet is”.¹³ Természetesen számos tárgy, dokumentum, kép került „valóságos” ajándékként is a gyűjteménybe. Ennek egyik szép példája özv. Platty Györgyné szül. Fogarassy Berta 1933. január 30-án kelt levele, amelyet a képviselőház elnökéhez írt. „Boldogemlékű férjem nemes életének munkásságát a magyar közéletnek szentelte. Ifju korától fogva hazájának rajongó szeretete, a magyar nemzet és a magyar föld függetlenségének és boldogulásának eszménye töltötte be lelkét. Férjem, aki kemény ember volt, az ellágyuló magyar szív gyengéd rajongásával szent ereklyeként őrizte *Kossuth-reliquiáit*, amelyeket ő közvetlenül Kossuth Ferenc özvegyétől kapott. [...] Ezeket az ereklyéket férjem rendkívül nagy becsben tartotta, dolgozószobájának legdíszesebb helyén őrizte.”¹⁴ A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában őrzött, múzeumi levelezést tartalmazó irattár számos hasonló levelet őriz, amelyekben éveken át őrzött relikviákat, képeket, könyveket ajánlottak fel a gyűjteménynek.¹⁵ Ajándékként kerültek a gyűjteménybe dr. Lukács Gyula elnöki főtanácsostól az 1903-as obstrukció eredeti fényképei, Landler Jenőnek, a Tanácsköztársaság belügyi népbiztosának feljegyzései vagy Pekár Gyula kommunista röplapgyűjteménye is.¹⁶

Érdeemes megemlíteni egy máig vitatott, ajándékba kapott tárgyat. 1937-ben Darányi Ignác miniszterelnök juttatta el a múzeumba azt a tört és a hozzá tartozó jegyzőkönyvet Sztranyavszky Sándor képviselőházi elnökön keresztül, amelyet ő Batthyány Tivadar gróf özvegyétől kapott. A tör – a jegyzőkönyv szerint – Batthyány Lajos gróf mártír miniszterelnöké volt, aki ezzel sebezte meg magát 1849. október 5-éről 6-ra virradó éjjel az Újépületben.¹⁷ Ma az ereklye a Nemzeti Múzeum gyűjteményében található, többször publikált, az

¹² <http://www.balassagyarmatizsidóság.hu/hu/gabriel-wells> letöltés: 2015. szeptember

¹³ Pajkossy Gábor: *A Polizeihofstelle magyar vonatkozású iratai, a Takáts Sándor gyűjtemény és a történeti kutatás*. Levéltári Közlemények, 77. évf. (2006.) 55. jegyzet

¹⁴ MNL OL K 816/1. Platty Györgyné levele a Képviselőház elnökének. Az ajándékok között szereplő fotográfiát sikerült azonosítanunk a MNM Történeti Fényképtár gyűjteményében. A Kossuth Lajos és Helfy Ignác kettősporrén nem található meg az Országgyűlési Múzeum bélyegzője, sem leltári szám nem szerepel a fotográfián. A képet a Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokában 1957-ben újra leltározta Fejős Imre, aki nyilván véletlen tévedésből a kép leltárkönyvi bejegyzésének megjegyzés rovatába hibás egykori leltári számot is írt. Nagyon sok esetben nem szerepel a származási hely, s csak kevés esetben a származási hely és a régi leltári szám is a megjegyzés rovatban. A kettősporré közölte: Cs. Lengyel Beatrix: *Olaszthoni emlék – Ricordo dall'Italia*. Budapest, 2007. 67–68., 89. Ezúton köszönöm Pajkossy Gábor 2006. évi közlését arról, hogy az általam a MNL OL törzsananyagában P 1425 jelzeten kutatott anyag az Országos Levéltár gyűjteményében új számot kapott. Szécsényi András cikkében már e jelzeten hivatkozik az iratokra.

¹⁵ Például Feszty Béla, 1925. július 1. MNL OL K 816/1. 1925. évi iratok; Jókainé, 1932. június 2. MNL OL K 816/1. 1932. évi iratok.

¹⁶ 2015-ben mindkét gyűjteménycsoportból merített az új állandó kiállítás: az obstrukciós fényképeket és röplapokat is interaktív módon, monitorokon tanulmányozhatják A magyar törvényhozás ezer éve című kiállítás látogatói.

¹⁷ MNL OL K 816/1. 1937.évi iratok. Darányi Ignác levele és a jegyzőkönyv. Országgyűlési Múzeum lt. sz. 12284. MNM Adattár Országgyűlési Múzeum leltárkönyve 3. MNM Történeti Tár, Vegyes gyűjtemény lt. sz. 1956.124.

állandó kiállításban szereplő darab, amelynek azonban a történetekhez való köze vitatott.¹⁸ Nem tudjuk, hogy az Országgyűlési Múzeumban akkor hogyan állították ki, kértek-e szakvéleményt a Batthyányval foglalkozó, özvegyének feljegyzéseit publikáló Friedrich Endrétől – aki történeti munkássága mellett a mártír miniszterelnök fiának, Elemérnek a gyóntatója is volt –, s akit más esetben (például Batthyány íróasztalának vizsgálatakor) szakértőként is megkerestek. 1944-ben mindenesetre külön említették az óvóhelyen tárolt tárgyak között, de csak a következőképpen: „13. (tétel) Tőr, mellyel állítólag gr. Batthyány Lajos megsértette magát.”¹⁹ Az eddig közöletlen jegyzőkönyv adatai sem meggyőzőek, inkább a kétségeiket más forrásokra alapozó történészek véleményét támasztják alá.

A múzeum munkatársai aktívan keresték a lehetőségeket arra, hogy gyarapítsák a gyűjteményt. Tudták, hogy a kortársaktól a kortársakról is kell szerzeményeznie a történeti profilú múzeumnak, mert ez olyan személyes tárgyak és apróságok megszerzését teszi lehetővé, amelyeket évtizedekkel később tetemesen nagyobb munkaráfordítással és költséggel vagy esetleg már lehetetlen begyűjteni. Klebelsberg Kunó gróf halála után igyekeztek minden fellelhető anyaggal gyarapítani a Horthy-rendszer kultúrpolitikáját megalapozó legenda kultuszminiszter munkásságát bemutató gyűjteményt. 1934-ben a múzeumban megújított Klebelsberg szoba kiegészítése céljából levélben fordultak az iskolákhoz, hogy fényképeket kérjenek az épületeikről, a bennük folyó oktató-nevelő munkáról. Levélben fordultak a kultuszminisztérium népiskolai osztályának vezetőjéhez is, amelyben a klebelsbergi iskolaépítő program keretében épített tanyasi iskolák képeit kérték.²⁰ Megkeresték az özvegyet, olyan támogatók segítségét véve igénybe, akik képviselték a múzeum ügyét.²¹ A figyelem arra is kiterjedt például, hogy Gömbös Gyula miniszterelnök halálát követően a síron levő koszorúszalagokat összegyűjtsék, feljegyezzék a szalagok feliratait.²²

Fényképészekről, fényképügynökségektől is vásároltak anyagokat. Kapcsolatban álltak például a Gárdonyi testvérekkel, Jelfy Gyulával és a Szántó fotóügynökséggel.²³ Gazdag és kiváló Klebelsberg és Apponyi anyagunkat, a korszak eseményeit megörökítő képeinket ma – többek között – ennek a fontos és tudatos gyűjtőmunkának köszönhetjük. Összességében a tárgyak és iratok mellett a legjelentősebb gyűjteményi rész a fotográfiák gyűjteménye lett, aminek okát a múzeumot 1928–1932 között igazgató Hollós Bálint az Est Lapok vezérigazgatójához írt levelében így magyarázta: „...kiállításunk sugarának alapját a *modern idők szelleméhez híven* elsősorban fényképek, hírlapok és kéziratok képeznek”.²⁴ (kiemelés a szerzőtől) A múzeum teljes állományának több mint negyede fénykép volt. A kortárs foto-

¹⁸ Erről részletesen Urbán Aladár: *Vizsgálat Batthyány Lajos gróf öngyilkossági kísérlete ügyében*. Hadtörténelmi Közlemények, 120. évf. (2007.) 3. sz. 769. oldal 10. jegyzet

¹⁹ MNL OL K 816/4. Jegyzőkönyv az 1944. december 14-én a parlamenti óvóhelyen tárolt tárgyakról.

²⁰ MNL OL K 816/2. 1934. évi iratok, különös tekintettel a Munkarend című dokumentumra.

²¹ MNL OL K 816/1. 1932. évi levelezésben Hollós levele Klebelsbergnéhez; Hollós levele dr. Kováts Gyulához, hogy járjon közben az özvegynél; Klebelsbergné levele arról, hogy több tárgyat fog ajánlani; 1933. évi iratok között a Klebelsberg hagyatékából átadott anyag listája és jegyzék az Apponyi Albertné által ajánlkozott tárgyakról.

²² MNL OL K 816/2. Feljegyzés Gömbös Gyula sírjának koszorúszalagjairól.

²³ A Gárdonyi testvérektől folyamatosan vásároltak. Lásd például: 2083/1933. eln.sz., 2708/1933. eln.sz., 667/1934. eln.sz. iratokkal vásárolt képek. Országgyűlési Múzeum leltárkönyve, 3. MNM Központi Adattár. Sokszor maguk a képek is őrzik származásuk jeleit. Lásd a Magyar Nemzeti Múzeumban megőrzött egyik fényképet, amely a Gárdonyi testvérektől került az Országgyűlési Múzeumba, s a hátlapján máig őrzik származásának adatait: http://nemzetfotere.hu/parlament_muzeum.htm

²⁴ MNL OL K 816/5. Hollós levele dr. Vadnai Béla vezérigazgatóhoz 1934. október 10.

gráfusoktól és fotóügynökségtől származó képek mellett több értékes régi album és különleges fénykép is bekerült a közgyűjteménybe, köszönhetően elsősorban Fejős Imrének. Több mint 4500 tételben mintegy 5500 darabra becsüljük az egykor a parlament múzeumban található történeti-dokumentatív értékű fotográfiaiák számát.²⁵

Külön figyelmet szenteltek a politikusokról, politikai eseményekről készült karikatúráknak, amelyeket be is mutattak,²⁶ de gondos mérlegeléssel vásároltak képzőművészeti alkotásokat is.

Kiállítások, bemutatás

A szerzeményezett múzeumi anyag nagyon rövid időn belül a kiállítóterekbe került. Gyakran aktualizáltak, így az Interparlamentáris Unió budapesti konferenciája²⁷ alkalmából két kiállítást is nyitottak. Ezek célja kifejezetten politikai jellegű volt, az, hogy a Budapestre érkező diplomaták „előtt ősi alkotmányunk fejlődését eredeti dokumentumokban tárja fel, és hogy Kossuth Lajosnak három világrészre kiterjedő pályáját és a 19. század eszméit megtestesítő életművét főleg az idegen nemzetektől származó emlékek tükrében mutassa be”. A Kossuth kiállítás öt termében 296 kézirat, 164 Kossuth ábrázolás és 195 kötet könyv szerepelt. A magyar alkotmány története című kiállításon elsősorban oklevelek, oklevélmásolatok, törvény kiadások és portrék kerültek a tárlókba, amit egy látványos és közérthető „grafikon” egészített ki a magyar alkotmány fejlődéséről négy nyelvű magyarázattal.²⁸ Ehhez 5 magyar közgyűjtemény, Pest vármegye, 6 magyar magánszemély, 6 olasz közgyűjtemény és az USA-ból 10 magánszemély adott kölcsön anyagokat.²⁹ A kiállításokat „a külföldi delegátusok minden csoportja megtekintette, sőt az utódállamok delegációi ismételtelen felkeresték a kiállítást. [...] Ez utóbbi két kiállításunknak [utalás a Kossuth kiállításra – L. B.] 15 000-en felüli látogatottsága volt. Úgyhogy összes kiállításainkat 47 450-en tekintették meg december 1-éig. A Múzeum állandó gyűjteményeit a folyó év elmúlt 11 hónapjában 25 973-an tekintették meg. [...] Ezidő szerint a Budapesten lévő 23 közgyűjtemény közül a Magyar Nemzeti Múzeum és a Szépművészeti Múzeum után harmadik helyen állunk” – állapította meg nem kis büszkeséggel az 1936. december 18-án készített kimutatás.³⁰

A kiállítások népszerűségét nagymértékben növelték a hozzájuk kapcsolódó programokon bemutatott hangzó anyagok és filmek, amelyek használata érdekes újítás volt a múzeum részéről. 1934-ben Jekelfalussy Zoltán ajándékként került a gyűjteménybe a Ferenc József hangját megörökítő hanglemez.³¹ Ugyancsak ebben az évben Jacobovics József bankigazgató³² „nagy királyunk kortársainak hangfelvételeit tartalmazó anyalemez-

²⁵ Országgyűlési Múzeum leltárkönyvek, 1-4. MNM Központi Adattár. A négy leltárkönyvben összesen 17.557 tétel szerepel

²⁶ A magyar politikai karikatúrák 100 éve címmel, Országgyűlési Múzeum, 1933.

²⁷ 1936. július 1–3.

²⁸ MNL OL K 816/5. Tájékoztató kivonat

²⁹ MNL OL K 816/5. A Kossuth- és Alkotmánytörténeti-kiállításra emlékeket kölcsönöztek című irat

³⁰ MNL OL K 816/5. Kimutatás

³¹ Jekelfalussy Zoltán (1862–1945) nyugalmazott fiumei kormányzó. Bölöny József: *Közös miniszterek – horvát bánok – fiumei kormányzók (1867–1918)*. Levéltári Közlemények, 48–49. évf. (1977) 159. A hangfelvétel 1934. december 10-én már a múzeumban volt. Ekkor kelt a köszönőlevél. MNL OL K 816/2.

³² Személyi adatait nem sikerült eddig feltárni, foglalkozása az Országgyűlési Múzeum irattárából származó levélből ismert.

gyűjteményt ajándékozott”.³³ Vásárlással került a Magyar Filmirodától Mussolini milánói beszédének részlete a múzeumba.³⁴ Amikor híret vették, hogy politikusok hangját gramofonlemezre rögzítik, megkeresték a Magyar Telefonhírmondó és Rádió RT Igazgatóságát, hogy miként szerezhetne ezekből is az intézmény.³⁵

A hanganyagok mellett filmekkel is rendelkezett a múzeum, s 1935-ben már a lejátszásukhoz szükséges sajtó, normál méretű vetítógép is rendelkezésre állt.³⁶ Hollós Bálint 1936-ban egy levelében így fogalmazott: „Filmgyűjteményünk egyes darabjait szeretném most már a tágabb nyilvánosság előtt is időnként lepergetni. Ez nálunk meglehetősen szokatlan akció, hogy egy múzeum mozgókép előadásokkal lép a közönség elé.”³⁷ A közönség komoly érdeklődéssel fogadta a kezdeményezést, s a Rákóczi kiállításon egy hónap alatt körülbelül 7000 látogatót regisztráltak, amiben nagy szerepe volt az első magyar riportfilm bemutatásának is. Az Est 1937. január 9-i számában arról tudósított, hogy IV. Károly koronázásának 20. évfordulóján levetítették a ceremóniáról készített filmet.

A filmek kiállítási alkalmazásának korát messze megelőző modernítésára mutat rá, hogy a felbecsülhetetlen forrásértékkel bíró dokumentumfilm részleteit egy filmanimációba foglalva a 2015-ben megnyílt új Országgyűlési Múzeum állandó kiállítása is kiemelt elemként használja, amire a ma látogatója is – iskolás korosztályok és idősek egyaránt – élénk érdeklődéssel tekint. 1941-ben 13 dobozban 9 filmmel rendelkeztek, amihez Horthy István kormányzó-helyettesé választását követően még egy filmvétel járult. Sajnos a múzeum felszámolásakor nem érezték ezeknek a filmeknek a modern muzeológiai jelentőségét, s a gyűjteményi anyag nagy részétől eltérően nem közgyűjteményben helyezték el azokat, 1950. szeptember 29-én a Magyar Filmgyártó Nemzeti Vállalat Híradó és Dokumentumfilm Főosztályához kerültek.³⁸

Kapcsolat a látogatókkal

A két világháború között is minden lehetséges módot megragadtak arra, hogy növeljék a látogatók számát, melynek keretében az iskolák felé is próbáltak „nyitni”. 1936-ban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium középiskolai ügyosztályának figyelmét felhívták általában a múzeumra és különösen a Hűsz év politikai története című kiállításukra. Levelük szerint a kiállítás „élénk népszerű formában van rendezve”, s élmény és tapasztalás útján hozzájárulhat a diákság tudásának növeléséhez arról a korszakról, amely „végtelen befolyásolja az ő jövőjét is”.³⁹

A kiállításokon rendszeresen tartottak vezetéseket. Forrásunk szerint például 1935-ben minden héten szerdán délelőtt 11-12 óra között díjtalan vezetésre került sor, amit hirdettek is.⁴⁰ De a Népszava, a Budapesti Hírlap vagy a Pesti Napló hírei között is felbukkant a parlamenti kiállítások vezetéssel egybekötött meglekintési lehetősége.⁴¹

³³ MNL OL K 816/2. 1935. évi iratok. Ferencz József és a századforduló politikusainak hangja az Országgyűlési Múzeumban. Barabás Béla, Kossuth Ferenc, Polonyi Géza, Rákosi Jenő, Vázsonyi Vilmos és mások hangját megörökítő lemezek.

³⁴ MNL OL K 816/2. Hollós levele a Magyar Filmiroda Igazgatóságának

³⁵ MNL OL K 816/2. Hollós levele a Magyar Telefonhírmondó és Rádió RT Igazgatóságának

³⁶ MNL OL K 816/2. 1935. évi iratok

³⁷ MNL OL K 816/2. 1936. évi iratok Hollós Jekelfalussyhoz 1936. november 20.

³⁸ Különböző időben kelt iratok gépelt összemásolt változata. MNL OL K 816/4.

³⁹ MNL OL K 816/4. levelek Körösy László miniszteri tanácsoshoz

⁴⁰ MNL OL 816/4. MTI-nek szóló levél, 1935. szeptember 19.

⁴¹ Például Népszava, 61. évf. (1933.) 240. sz.

Kíváncsiak voltak a látogatók véleményére, ezért kifejezetten modern kapcsolatépítési módszereket alkalmazva kérdőívet dolgoztak ki. 1937-ben a látogatói kérdőív az alábbi kérdéseket tartalmazta:

1. Mi ragadta meg a legjobban figyelmét?
2. Kifogásol-e valamit?
3. A Múzeumot a nemzeti áldozatkészség hozta létre: Ön mivel tudná gyarapítani gyűjteményünket?
4. A gyűjtés munkájában nem tudna-e tanáccsal szolgálni?
5. Milyen irányban terjesztené ki a gyűjtés körét?
6. Mit szól az anyag elrendezéséhez?
7. Állandó tárlataink vagy időszakos kiállításaink érdeklík-e jobban?
8. Szívesen vesz-e részt kalauzolásainkon?
9. Járt-e már többször is a múzeumban?
10. Egyéb közölnivalói?
11. Aláírás, foglalkozás, lakos.⁴²

A kérdőívekre adott válaszolók számáról s a válaszok tartalmáról alig van információnk, pedig a magyar muzeológia történetében úttörő kezdeményezés forrásértékű adatokkal szolgálhatna a korabeli múzeumokkal szembeni elvárásokról. A látogatóközönséggel kialakított bizalmas viszonyra jellemző az a megmaradt levél, amelyet dr. Csekey István jogász-professzor, a magyar alkotmányjogi kérdések szakértője⁴³ írt a Múzeum igazgatóságának 1941-ben. A professzor nagyra értékelte a jó és informatív, szemléletes, könnyű befogadást lehetővé tevő grafikonokat, ábrákat, s javasolta bővítésüket, szaporításukat. Ugyanakkor baráti kritikát is megfogalmazott, „mivel az Igazgatóság kérdőíveket is bocsát a látogatók rendelkezésére esetleges óhajaik közlésére, méltóztassék megengedni, hogy éppen ügyszeretből néhány apró elírásra is felhívhassam a figyelmet”. Kifogásolta például, hogy a *Pragmatica Sancti*ót alaptörvénynek nevezte a tájékoztató: „A magyar közjognak egyik alaptétele, hogy nincs modern értelemben vett alaki alaptörvényünk. A magyar alkotmány csak törvényeket ismer.” A főkegyúri jog latin megfelelőjének jelölt *jus placeti* kifejezéssel kapcsolatban kifejtette, hogy az a tetszvényjog, míg a főkegyúri jog latin neve *jus supremae patronatus*.⁴⁴

A II. világháború erősen korlátozta a múzeum ígéretes fejlődését. 1942 szeptemberében határozatlan időre fel is függesztették a látogatást, miután a kiállítási tárgyak jelentős részét – a szeptember 4-i szovjet légitámadást követően – az Országház pinceraktáiraiban helyezték el. 1943 februárjában óvóhelyre szállították a legféléttettebb ereklyéket.⁴⁵ Budapest ostroma mégis komoly károkat okozott a múzeumi gyűjteményben. Az Országházat ért támadás, illetve a politikai irányváltás következtében a kiállítást megnyitni korábbi formájában már nem lehetett, de a muzeológusi munka és az anyaggyűjtés újra elindult. Az intézmény munkatársai az új politikai közegben megpróbálták egykorú anyagot gyűjteni. A választások idején minden pártot megkerestek, hogy a megváltozott körülmények között is gyarapodjanak a magyar parlamentarizmus történetének forrásai, ám kiállításukra már nem került sor. Ekkor kerültek a gyűjteménybe az 1945. és 1947. évi parlamenti és törvényhatósági választások röpiratai, propagandaanyagai és a korszak politikusainak fotói. Do-

⁴² MNL OL 816/2. 1937. évi iratok között

⁴³ <http://www.bibl.u-szeged.hu/exhib/evfordulo/csekey/csekey.html> letöltés: 2015. november

⁴⁴ MNL OL 816/2. Csekey dr. levele

⁴⁵ MNL OL K 816/3. 1940. évi iratok: Lista az óvóhelyre szállított képekről és szobrokról.

kumentumokat, műtárgyakat kölcsönöztek más múzeumok számára, így 1948-ban a Magyar Nemzeti Múzeum 1848-as centenáriumi kiállításához több mint hetven műtárggyal járult hozzá az Országgyűlési Múzeum. A kommunista hatalomátvételt követően a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. szeptember 28-i határozatával felszámolta az intézményt, gyűjteményét, költségvetését és munkatársait november 1-jei hatállyal a Magyar Nemzeti Múzeumba helyezte át. Még az átadás előtt az országgyűlés elnökének engedélyével 22 – zömében a két világháború közötti időszak politikusait megformáló – bronzszobrot kivontak a múzeum gyűjteményéből, s ezeket az Országház főkapuját díszítő, elpusztult oroszlánszobor újraöntéséhez használták fel.⁴⁶

A múzeum gyűjteménye az áthelyezéskor – a leltárkönyv utolsó bejegyzése szerint – 17 557 tételből állt. E nagy anyagnak a gyors elhelyezésére nem volt egy helyen mód, ezért a Nemzeti Múzeum Tanácsának döntése alapján több múzeum, könyvtár és levéltár között osztották szét. Az országgyűlések történetére vonatkozó iratai, tárgyai részben visszazálltak az alapításkor adományozó múzeumokra, részben – az akkori közgyűjteményi gyakorlatnak megfelelően – tárgytípusok szerint osztották szét őket. Ma a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményein kívül – többek között – az Országos Széchényi Könyvtárban, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Budapesti Történeti Múzeumban, a Ceglédi Kossuth Múzeumban, a Természettudományi Múzeumban és a Hadtörténeti Múzeumban is található mőtárgyak, iratok az egykori Országgyűlési Múzeum anyagából.

A sebtében hozott döntést a teljes múzeumi anyagnak a Magyar Nemzeti Múzeum kezelésébe történő átadásáról olyan gyorsan hajtották végre, hogy az anyag egy tömegben, teherautókkal érkezett a Múzeum körútra,⁴⁷ ahol nagy gondot okozott az elhelyezésük, s az egyes táruk az éves jelentésekben még évekkel később is írtak az anyag rendezésével kapcsolatos feladatokról. 1949. október 30-án az Országgyűlés elnöke utasítására az Országgyűlés és az Elnöki Tanács tereinek díszítésére használt műtárgyak a továbbiakban a Magyar Nemzeti Múzeum letétjeként maradtak a parlament épületében. Az addig az Országgyűlési Múzeum őrizetében lévő elnöki és háznagyi galéria 37 képét, további 5 portrét és 2 várképet az Országgyűlés gazdasági hivatalának kellett átadniuk. Ez az utasítás választotta le újra a gyorsírói gyűjteményt a múzeumról, ami formai döntés volt, hiszen az mindig is az Országgyűlési Gyorsiroda kezelésében volt. Az Országgyűlés elnöke itt rendelkezett arról is, hogy a múzeumi számlák és a központi iktatószámú iratok továbbra is az országgyűlés irattárában maradjanak, s a múzeumi helyi iktatás kerüljön csak át a Magyar Nemzeti Múzeumba (vagyis a gyakorlatban a mai Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárába). Ez a későbbiekben nagyon megnehezítette a tárgyak azonosítását, különösen 1956 után, amikor komoly károk érték a nemzeti gyűjteményt.⁴⁸

⁴⁶ A rendeletet aláíró és a politikus szobrok beolvasztását engedélyező országgyűlési elnök műveltségére jellemző, hogy nem ismerte az ly betű használatát. Erről tanúskodik hivatalos követi jelentése Tischler János által a Magyar Nemzet 2009. március 17-i számában *A mi Rákosi elvtársunk jól van – Drahos Lajos, a félalnfabéta követ jelentései Varsóból* címmel történt publikálása óta silusával és helyesírásával Fülig Jimmyt lepipáló teljesítményként közneveltség tárgya a korszakkal foglalkozók körében. Erről bővebben ArchivNET 20. századi történeti források, 3. évf. (2003.) 4. sz. közreadja www.archivnet.hu/pp_hir_nyomatat.php?hir_id=336

⁴⁷ Barkóczi László dr. régész szóbeli visszaemlékezése az 1980-as évek közepén Lengyel Beatrix számára.

⁴⁸ MNL OL K 816/4. 1949. évi iratok. Az Országgyűlés elnökétől 3741/1949. sz. Az iraton ott találhatók Fejős Imre feljegyzései az egyes utasítások végrehajtásáról, ami egy-két napon belül megtörtént. A múzeumi iktatott iratok képezik ma az Országos Levéltárban található fondot.

Több mint hatvan év telt el egy újabb, ezúttal átgondoltabb, kiérleltebb s igen alapos előkészítő munkálatokkal, szakértői megbeszélésekkel alátámasztott döntés meghozataláig, ami lehetőséget nyújtott a felszámolt Országgyűlési Múzeum életre hívására. Több mint két emberöltő telt el úgy, hogy az Országházban hiába keresett a látogató múzeumot, s nemigen jutott információhoz arról, hogy a világ egyik legrégebbi gyökerekkel rendelkező parlamentarizmusának helyet adó épületben jár. Az Országgyűlés elnöke, Kövér László 2012 tavaszán felállított egy múzeumi bizottságot azzal a feladattal, hogy keresse meg egy új közgyűjtemény megszervezésének lehetőségét, amely az egykori Országgyűlési Múzeum mintájára képes ellátni a szükséges muzeológiai, tudományos és közművelődési feladatokat.⁴⁹ Természetesen már ezt megelőzően is folyt informális előkészítő tevékenység, szakmai tájékozódás, és 2012 májusában a múzeumi bizottság már egy elkészült, kiérlelt koncepciót véleményezhetett, amely a 21. századi új igényeknek megfelelő közgyűjtemény létesítésére koncentrált. Legfontosabb alapvetése az volt, hogy nemcsak azért célszerűtlen az egykori Országgyűlési Múzeum visszaállítását tervezni, mert gyűjteményei szétszóródtak, hanem azért is, mert a mai kor múzeumokkal szemben támasztott igényeinek megfelelni ezzel nem lehet. Kisebb problémát jelentett az, hogy a közreműködésre felkért múzeumoktól befutó értesítések alapján a gyűjteményi anyag olyan mértékben osztódott szét, illetve kallódott el, hogy rekonstruálása éveken át tartó szisztematikus kutatómunkát igényel.⁵⁰ Komolyabban esett számításba az a tény, hogy az egykori Országgyűlési Múzeumból származó tárgyak, dokumentumok ma jól működő közgyűjtemények meghatározó részeivé váltak. Kivonásukkal nemcsak az adott múzeum, hanem általában véve a közművelődés ügye is súlyosan sérülne. Ezt alátámasztani kiállítási és gyűjteményi területen is vitathatatlan példákkal lehet. A ceglédi Kossuth Múzeum állandó kiállítása döntő részben az Országgyűlési Múzeum Kossuth szobájából származó relikviákra épül, amelyek nélkül legfontosabb vonzerejét veszítené el a jeles és népszerű intézmény. Ezen túlmenően a város kulturális élete, hagyományai szenvednének csorbát, hiszen Cegléd egyértelműen a Kossuth-kultusz fővárosa, s ennek ápolása meghatározó a város identitásában. A Magyar Nemzeti Múzeumban kialakított Történeti Fényképtár a magyar muzeológiában a szakág példaadó gyűjteménye mind szakmai, mind pedig műtárgyvédelmi-technikai téren. A gyűjtemény egyik alapját az egykor az Országgyűlési Múzeumban összegyűjtött fotók ezrei jelentik, amelyek

---

Az öt kép, ami az elnöki és háznagy galériákon kívül ekkor az Országházban maradt: Vastagh György Széchenyiről és Deákról festett arcképei, Benczur Gyula Ferenc József portréja, László Fülöp Horthy Miklós arcképe és Basch Árpád IV. Károlyt ábrázoló képe voltak.

⁴⁹ A bizottság Bellavics István házelnöki főtanácsadó vezetésével az év végéig tevékenykedett. Tagjait a magyar muzeológia ismert személyiségei és műszaki, gazdálkodási szakemberek alkották: Csorba László a Magyar Nemzeti Múzeum és Baán László a Szépművészeti Múzeum főigazgatói, Kedves Gyula ezredes a Hadtörténeti Múzeum igazgatója, az Országgyűlés Hivatala részéről Bakos Emil gazdasági főigazgató, Lukács József műszaki főosztályvezető-helyettes és Redl Károly, az Országgyűlési Könyvtár főigazgató-helyettese, míg az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közgyűjteményi Főosztálya részéről Hatházi Gábor, a Steindl Imre Programirodából Pápay Balázs mérnök. Az utóbbi bekapcsolódását az tette szükségessé, hogy a múzeumot befogadó épület kialakítását a Kossuth téri rekonstrukció megvalósítására életre hívott Steindl Imre Program költségvetéséhez rendelték.

⁵⁰ Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság Irattár (a továbbiakban: Irattár) – 2013 előtti anyag. Ezt a kutatómunkát persze nem lehet elkerülni, az Országgyűlési Múzeum gyűjteményezési tevékenységének egyik meghatározó eleme lesz az egykori múzeum gyűjteményének rekonstruálása, de nem az eredeti állapot visszaállításának, hanem a múzeum digitális adatbázisában történő megjelentetésük és a tudományos kutatás számára való biztosításuk szándékával.

kivonása egyfelől megbolygatta volna a jól szervezett gyűjtemény egységes struktúráját, másfelől olyan modern műtárgyvédelmi és biztonsági környezetet semmiképpen nem lehetett volna biztosítani az új közgyűjteményben, mint amit a Magyar Nemzeti Múzeumban a közelmúltban kialakítottak. Az Országgyűlési Múzeumot 1938–1948 között igazgató, majd féltett gyűjteményével együtt a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokába került Fejős Imre fogalmazta meg, s fogadtatta el Magyarországon a történettudomány művelőivel, hogy a fényképek a történetírás nélkülözhetetlen forrásai, hiszen – ahogy írta egy felterjesztésében – „e kornak története ikonográfiaileg elsősorban fényképekkel dokumentálható”. Az Országgyűlési Múzeum gyűjteményi tevékenységének ma is ez az egyik alapelve.⁵¹

Mindezek alapján a múzeumi bizottság elfogadta, hogy a felállítandó intézmény legfontosabb feladatát a magyar parlamentarizmus fejlődésének bemutatásában kell kijelölni. Ez megköveteli története tárgyi és írásos emlékeinek gyűjtését, megővését, tudományos alaposágú feldolgozását és közönség elé tárását kiállítások, kiadványok, tudományos konferenciák és népszerűsítő rendezvények, közművelődési programok segítségével. Határozottan támogatta az alapkoncepció azon javaslatát, hogy a létrejövő múzeumot alkalmassá kell tenni a kiállítási tevékenység mellett a tudományos kutatóbázis és a közművelődési feladatok ellátására is. Az alapkoncepcióban megfogalmazottak lényegét az alábbiakban lehet összefoglalni.

A múzeum kiállítási és közművelődési tevékenységének két meghatározó elemévé a tudományos szakmai megalapozottságot, valamint a látogatóbarát kiállításokat és programokat kell tekinteni. Az intézmény ilyen irányú kibontakoztatásának kulcsa a múzeumi élmény legyen. Ez a modern muzeológiában kiteljesedett fogalom komplexen kezeli, mintegy magába sűríti a múzeumi interaktivitást, a látogatóbarát szemléletmódot, a jól áttekinthető és élvezhető kiállítást, a hozzá csatlakozó múzeumpedagógiát, múzeumi andragógiát, s ha lehetséges, a látogató bevonását a kiállítási, illetve kiállítás-megértési folyamatba. Nem elégséges csupán egy tudományos megalapozottságú kiállítás létrehozása, mégoly magvas mondanivalóval sem. A látogatót be kell vonni a játszva vagy szórakozva megismerés folyamatába, biztosítani kell, hogy saját egyéniségüknek megfelelően, élményeiken keresztül legyenek részesei az ismeretszerzésnek.⁵²

A múzeumi bizottság állásfoglalása nyomán a Házelnök 2012 decemberében döntött az új közgyűjteményi létesítéséről, így 2013. január 1-jei kezdéssel az Országgyűlési Hivatal Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóságának keretein belül felállították az Országgyűlési Múzeum Előkészítő Irodát. A közgyűjtemény megszervezése mellett elsődleges feladatául az állandó történelmi kiállítás létrehozását jelölték meg, amelyet az ekkor épülő Országközi Látogatóközpontban kellett elhelyezni. Az állandó kiállítás létrehozása a közönség felé nyitás legfontosabb lépése volt. Habár a múzeum elsődleges rendeltetése a magyar parlamentarizmus fejlődésének, legfontosabb csomópontjainak bemutatása, de mivel a látoga-

⁵¹ A gyűjtemény kialakulásáról Stemplerné Balogh Ilona: *A Történelmi Fényképtár*. In: Pintér János (szerk.): *A 200 éves Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményei*. Budapest, 2002. 309–310.

A Magyar Nemzeti Múzeumban az akkor a fényképeket is magában foglaló Történelmi Képcsarnok vezetője lett, s máig a magyar fotótörténetírás atyjaként tisztelik a szakág művelői. Tevékenysége az Országgyűlési Múzeumban kialakított gyűjtési elveken és gyakorlaton alapult, amelyet kiválóan integrált a Képcsarnok Vayer Lajos által kialakított besorolási rendjéhez, amely máig meghatározza a két nagy nemzeti múzeumi gyűjtemény struktúráját.

⁵² Irattár – 2013 előtti anyag. Kedves Gyula: *Az Országgyűlési Múzeum létrehozásának alapkoncepciója* (kézirát).

tók többsége elsősorban a rendkívüli épületre, a „palotára” kíváncsi, az Országház építéstörténetét is állandó kiállítás keretében kellett bemutatni.⁵³

Az állandó kiállítás tervezése az anyaggyűjtéssel párhuzamosan folyt, majd 2014 tavaszára elkészültek a végleges látványtervek és a műszaki dokumentáció. Ezt követően közbeszerzési eljárással került kiválasztásra a kivitelező konzorcium, amely 2014 augusztusában látott munkához. Mindeközben befejeződtek a múzeumszervezési munkálatok, és törvény által alapított országos szakmúzeumként az országgyűlési törvény 2014. februári módosításával életre hívták az Országgyűlési Múzeumot.⁵⁴

Egy múzeum nagyközönség általi befogadása azonban kiállítás nélkül nem képzelhető el. Bár 2015. október 25-én megnyílt az Országház egykori déli szellőző alagútjában az 1956-os Kossuth téri vérengzésnek emléket állító kiállítás,⁵⁵ az igazi bemutatkozás az állandó történelmi kiállítás 2016. március 6-i megnyitójával következett be. Hogyan is épül ez fel?

A magyar országgyűlések és a parlamentarizmus történetét bemutató állandó kiállítás a fejlődés ívének, valamint a történet csomópontjainak bemutatásával hét kronologikus fejezetre tagolódik:

- középkor,
- a rendi országgyűlés kora,
- a népképviselő megteremtése, 1848,
- a dualizmus parlamentarizmusa,
- a függetlenné vált Magyarország parlamentje,
- a parlamenti demokrácia kísérlete (1945–1948),
- a látszatparlamentarizmus időszaka (1949–1990).

Ezek három nagyobb egységben jelennek meg a kiállításon:

Az elsőben a gyökerek, előzmények kerülnek bemutatásra, vagyis a kezdetektől a rendi országgyűlésekig bezárólag mutatja be a kiállítás az országgyűlések történetét.

A másodikban a népképviselői országgyűlés kialakulására és annak működésére került a hangsúly, tehát a reformországgyűlésektől a népképviselői országgyűlés kialakulásán át az új elveken nyugvó parlamentarizmus megszilárdulásáig, kiépítéséig tartó korszakot öleli fel az 1918-as összeomlásig.

A harmadik a zsákutcák és útkeresések, újrakezdések időszakával foglalkozik, tehát az 1918–1990 közötti rendszerváltásokkal, idegen megszállásokkal terhelt korszak parlamentarizmusát, majd annak elsorvasztását mutatja be.

E három részhez igazodik a kiállítási tér tagolása és az installáció kialakítása. Míg az első két rész olyan időszakot mutat be, ahol az egyes fejezetek (korszakok) egymásra épülő, szerves fejlődés eredményeként kialakuló parlamentarizmust képviselnek, addig a harmadik rész az összeomlások és zsákutcák nyomán ismétlődően újrakezdésre kényszerítő időszakot jelenít meg. A kiállítás középpontjába a népképviselői országgyűlés 1848-as megteremtése került. Itt demonstráljuk, hogy a népszuverenitást megtestesítő népképviselői országgyűlés és az annak felelős magyar kormány együttműködésével sikerült lerakni a pol-

⁵³ Az építéstörténelmi kiállítás rendezője Wachslér Tamás, a Steindl Imre Program vezetője volt.

⁵⁴ 2014. évi XIV. törvény.

⁵⁵ Az 1956-os emlékhely és kiállítás kurátora Óze Sándor volt. A kiállítási koncepció kidolgozója és kiállításrendező Kedves Gyula, a forgatókönyv elkészítésében közreműködők Bank Barbara, Müller Rolf, Légrády Eszter. Forgatókönyv – Országgyűlési Múzeum adattára. A kiállítás népszerűségére utal, hogy évi látogatószáma 2015-ben már megközelítette a 80 000 főt.

gári Magyarország alapjait. Ezen blokk körül bontakozik szét időben előre és hátra egyaránt a történet.

A reformországgyűlések időszaka mintegy hídként nyúlik hátra az első rész felé, utat mutat a két korszak között az előzményekből (rendi országgyűlési gyökerek) kibontakozó 19. századi modern parlamentarizmus kialakulásának bemutatásával. Kiemelkedő jelentőségű Széchenyinek és kortársainak a pozsonyi országgyűléseken kifejtett tevékenysége, melynek nyomán az utolsó rendi országgyűlés maga számolta fel a rendi előjogokat, s a társadalmi szerződés gondolata és a hatalommegosztás polgári eszméje került a közéletet meghatározó köznevelés politikizálásának középpontjába.

A népképviselői országgyűlés szerves továbbfejlődéseként kerül bemutatásra a dualizmus kori parlament, amely kitölti a második rész teljes további területét.

Az első tematikai egységet nem uralja ilyen szinten kiemelt téma, de az installációs tervezés lehetővé tette a Szent Korona témakör központi megjelenítését. A teret (és a látványt) itt három enteriőr határozza meg, amelyek bemutatják alkotmányfejlődésünknek azon csomópontjait, amelyek az uralkodó hatalmi monopóliumának felbomlását eredményezték. Ezek az enteriőrök klasszikus díszletelemek és digitális megoldások kombinációjával működő, speciálisan installált alkotások, amelyekben a mondanivalót audiovizuális eszközökkel adjuk át. Az enteriőrök kialakítása a történetiség tiszteletben tartásával és a muzeológiai szakmai követelmények messzemenő betartásával történt.

Itt kerül bemutatásra az a 17–18. századi folyamat, amelyben a Habsburg központosító törekvésekkel szembeszegülő magyar rendiség a szabadságharcokig eljutó fegyveres ellenállás és a kompromisszumok kimunkálása között lavírozva biztosította az ország fennmaradását. Az ennek nyomán kifermálódó rendi országgyűlés intézménye volt a Magyar Királyság – birodalmon belüli markánsan elhatárolt és egyedüli – állami szuverenitásának legfőbb biztosítója közel két és fél évszázadon át.

A harmadik rész belső szerkezete, installációs elemei a korszak töredezettségét tükrözik. Az első két nagyobb fejezetének térbeli kialakítása kifejezi az összeomlás nyomán keletkezett újrakezdés kényszerűségét. Az 1948–1949-es időszak ilyen határozott törésre nem ad lehetőséget, de a demokratikus pártok parlamentjét követő álpármentarizmus 1949–1990 közötti időszaka teljesen más, mint az addigiak. Sajátos installációs technika segíti annak megértését, hogy az ekkor működő országgyűlés miként alakult át demokratikusan működő szervből a diktatúra eszközévé.⁵⁶

Az informatikai vezérlés, világítás- és hangtechnika, az audiovizuális interaktív eszközök felhasználásával a kiállítási térben interaktív ismeretszerzésre nyílik lehetőség. Ez tovább bővíti a múzeumi foglalkozások során, amelyek részletesebb megismerést biztosítanak, és tudást mélyítenek el múzeumi történelem órák keretében. A kiállításra épülő web-múzeum további betekintést enged majd a kiállítás tematikájához tartozó dokumentum- és képanyagba, audiovizuális információkba, lehetővé téve az érdeklődők számára az állandó kiállításban szerzett ismeretek bővítését.

Az Országgyűlési Múzeum állandó kiállítása a klasszikus és modern múzeumtechnika kombinációjaként jött létre. Az eredeti műtárgyak, a nemesmásolatok és rekonstrukciók mellett nagyméretű nyomatok, vetített felületek és képernyők teszik teljessé a tartalmat. A kiállítás látványvilágának megteremtésében és a történelmi események, folyamatok átélhetővé tételében nagy szerepet játszanak a többnyire LCD monitorokon és kivetítőkön bemutatott korabeli fotó- és filmfelvételek. Ezek elsősorban a 20. század történetét mutatják be,

⁵⁶ Országgyűlési Múzeum adattára. Forgatókönyvek (a továbbiakban: Forgatókönyvek) – Az Országgyűlési Múzeum állandó kiállításának történeti szakmai ismertetője.

de a 19. század emlékegyéből is bekerült néhány különleges alkotás (az első országgyűlési albumok portréi, a régi képviselőházban készült korai fotóriportok). A fotóriporterek és operatőrök munkái sem helyettesíthető dokumentumértékük, hangulatuk, stílusuk, kritikai szemszögük, politikai propagandát kiszolgáló profizmusuk vagy éppen a megörökített témák társadalmi, kulturális jelentősége miatt értékesek. A különböző korszakokban más-más technikákkal készített felvételek magukon viselik a készítésük ideje óta eltelt idő nyomát és az akkori technika jellegzetességeit is, ezek korjelző gyanánt is megmaradtak. A múzeum egyszerre kínál élményt csoportoknak (tárlatvezetővel vezetett kiállítás-ként) és egyéni látogatóknak is (előre programozott audioguide segítségével).⁵⁷ Az elkövetkezendő hónapok, évek nagy kihívása a múzeum számára az időszaki kiállítások megrendezésére alkalmas kiállítási tér kiépítése, majd az időszaki kiállítási program kialakítása.

Az új Országgyűlési Múzeum gyűjteményezési stratégiája egy olyan digitális adatbázison alapul, amelynek bővítése a magyar közgyűjtemények bevonásával valósulhat meg. A múzeum kutatóhelyként készíti el és működteti majd a magyar parlamentarizmushoz kötődő tárgykultúrát bemutató és az ahhoz kapcsolódó dokumentációt felölelő digitális adattárat, amelyet nemcsak a kutatás, de az oktatás és közművelődés szolgálatába is kíván állítani. Történész-muzeológus szakállományával maga is bekapcsolódik a téma kutatásába.

---

⁵⁷ Forgatókönyvek – Az Országgyűlési Múzeum állandó kiállításának műszaki leírása. A kiállítás kurátora és rendezője Kedves Gyula. A forgatókönyv összeállításában közreműködők: Csengel-Plank Ibolya, Feitl Irisz, Légrády Eszter, Melkovics Tamás. Informatikai szaktanácsadás Tatai Gábor, rendezési látvány Nagy András, projektvezetők Huszár Csaba (tervezés), Juhász Zoltán (megvalósítás).